

**ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН
СЪВЕТ**

**АНАЛИЗ НА КОНВЕРГЕНТНИТЕ И КОХЕЗИОННИ
ПРОЦЕСИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА**
(разработен по собствена инициатива)

София

ноември 2023 г.

Планът за дейността на Икономическия и социален съвет за второто полугодие на 2023 г. включва изготвянето на анализ по собствена инициатива на тема „Анализ на конвергентните и кохезионни процеси и предизвикателства“.

Разработването на анализа бе разпределено на Комисията по европейски политики и европейски процес.

За докладчик беше определен Атанас Кацарчев – член на ИСС от група II.

Комисията проведе две заседания на 7 ноември и 20 ноември 2023 г., които приеха проекта на анализа.

На своята пленарна сесия, проведена на 30 ноември 2023 г., ИСС прие настоящия анализ.

Използвани съкращения:

БВП – Брутен вътрешен продукт

БНД – Брутен национален доход

ВМ II (ERM II) – Валутен механизъм на Европейската парична система

ДЕС – Договор за Европейския съюз

ДФЕС – Договор за функционирането на Европейския съюз

ЕЕА – Единен европейски акт

ЕЗФРСР – Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони

ЕИО – Европейска икономическа общност

ЕК – Европейска комисия

ЕС – Европейски съюз

ЕСИФ – Европейски структурни и инвестиционни фондове

ЕСФ – Европейски социален фонд

ЕСФ+ - Европейски социален фонд плюс

ЕФМДРА – Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури

ЕФРР – Европейския фонд за регионално развитие

ЕЦБ – Европейска централна банка

ИНПЕК – Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България

ИСС – Икономически и социален съвет

ИПС – Икономически и паричен съюз

КФ – Кохезионен фонд

ОЕП – Общ европейски пазар

ОСП – Обща селскостопанска политика

ОПОР – Обща политика в областта на рибарството

ПСР – Пакт за стабилност и растеж

СПС – Стандарт на покупателна способност

ФЕОГА – Европейски фонд за ориентиране и гарантиране на селското стопанство

ФСП – Фонд за справедлив преход

ЦИЕ – Централна и Източна Европа

EMS – Европейска парична система

Съдържане

1. Изводи
2. Конвергенция
 - 2.1. Исторически преглед
 - 2.2. Критерии за конвергенция
 - 2.3. Изпълнение на критериите за конвергенция от България
 - 2.4. Предизвикателства
3. Кохезия (сближаване)
 - 3.1. Исторически преглед
 - 3.2. Региони и цели
 - 3.3. Кохезионни фондове
 - 3.4. Текуща ситуация
 - 3.5. Предизвикателства
4. Понятия

Приложение – графики

1. Изводи и препоръки

1.1. Представеният анализ засяга конвергентните и кохезионните процеси единствено в българския контекст и предизвикателствата конкретно пред България.

1.2. Анализът показва, че по отношение на конвергенцията България постига добри резултати спрямо критериите за валутния курс, дългосрочния лихвен процент и съотношението на външния държавен дълг към БВП.

1.3. Според посочените данни, най-голямото предизвикателство за конвергенцията е инфлацията, която значително надвишава референтната стойност.

1.4. ИСС счита, че данните относно приноса на отделните компоненти на дефлатора на БВП за неговото нарастване са от особено значение за установяването на причините за инфлацията, поради което е наложително те да бъдат изследвани и включени в бъдещите отчети на БНБ.

1.5. ИСС предлага да се направи анализ на неприлаганите до момента в България фискални инструменти и държавни регулации за въздействие върху инфлацията (в допълнение към инструментите на БНБ и ЕЦБ) и да се оценят възможностите за използването им.

1.6. Анализът отчита, че спазването на критерия за 3% бюджетен дефицит в средносрочен план ще е непренебрежимо предизвикателство, което налага приемането на адекватни, общественоприемливи и устойчиви политики и действия, както по отношение на приходите и събираемостта, така и по отношение на приоритизиране на държавните разходи.

1.7. Анализът показва, че европейското финансиране на кохезионните политики е от ключово значение за икономическото развитие на България.

1.8. Ключовите предизвикателства пред кохезионните процеси са намаляването на населението, неравномерния административен капацитет, по-добро планиране и координация при изпълнение на национални, съвместни и интегрирани проекти, засилването на неравенството сред населението, което директно противоречи на целите на кохезията, и не на последно място засилването на националистически настроения в следствие на икономическите и политическите кризи.

1.9. ИСС отчита, че БВП като основен икономически показател за сближаване, не отчита адекватно реалното сближаване, поради неравномерното разпределение на доходите и все по-засилващото се неравенство в България.

1.10. ИСС отбелязва, че кохезионните политики следва да не допускат постигането на общите европейски цели да бъде за сметка на хората с най-ниски доходи, нито за сметка на националните интереси.

1.11. ИСС счита, че ЕС в своите кохезионни политики следва да отчита разликите в капацитета на отделните държави при реакция на икономическите кризи и да работи за развитието на този капацитет, особено в страни като България.

1.12. ИСС отчита необходимостта от целенасочена национална политика в подкрепа на предприемачеството в ранен стадий с цел по-добро усвояване на отпуснатите от европейските фондове средства.

2. Конвергенция

2.1. Исторически преглед

2.1.1. Еврото е официалната обща валута на Европейския съюз, понастоящем приета в 20 от 27-те държави членки. Населението на тези държави, наричани с общия термин Еврозона, се равнява на 335 милиона жители.

2.1.2. Създаването на Европейската икономическа общност (ЕИО) с Договора от Рим¹ е резултат от намерението за сътрудничество между подписалите го държави, насочено към гарантиране на свободата на движение на хора, стоки, услуги и капитали. С договора се създава Общ европейски пазар (ОЕП), който през 1993 г. прераства в Единен европейски пазар.

2.1.3. Общоприето тогава е мнението, че тази свобода на движение допълнително може да бъде насърчена чрез приемането на единна валута, която би подпомогнала търговията между държавите членки, би елиминирала нестабилността на някои национални валути и транзакционните разходи, и би гарантирала на потребителите по-голям избор и възможности.

2.1.4. През 1979 г. стартира Европейската парична система (EMS), която се стреми да преодолее проблема с нестабилността на валутите, и се основава на система от обменни курсове, която да поддържа колебанията на включените валути в тесен диапазон

¹ Договор за създаване на Европейската икономическа общност, наричан още Договора от Рим, подписан в Рим (Италия) на 25 март 1957 г. и влязъл в сила на 1 януари 1958 г. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/bg/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>

2.1.5. През 1988 г. е създадена Комисия за изследване на икономическия и паричен съюз, известна като Комисията Делор, която в доклада си „Икономически и паричен съюз в Европейската общност“² предлага подготвителен период от 9 години, между 1990 и 1999 г., за постигане на икономически и паричен съюз в цялата еврозона.

2.1.6. В този контекст през 1998 г. се ражда Европейската централна банка (ЕЦБ), която поема контрола върху всички функции на паричната политика, които дотогава биват упражнявани от националните банки на страните членки. Философията на ЕЦБ пресъздава традицията на Националната банка на Германия – Бундесбанк, която следва правила за ценова стабилност и пълна автономност от политически влияния. Договорът от Лисабон³ от 2007 г. признава ЕЦБ за една от институциите на ЕС, която действа в и за него в рамките на правомощията, предоставени ѝ в договорите.

2.1.7. През 1997 г. е създаден Пактът за стабилност и растеж⁴ с цел да следи и координира националните фискални и икономически политики, както и да прилага ограниченията за дефицит и дълг, определени в Договора от Маастрихт.

2.1.8. С Договора от Маастрихт се създава Европейският съюз и се определят т.нар. Маастрихтски критерии за конвергенция, засягащи ценовата стабилност, конвергентните лихвени равнища, поддържането на ниски държавен дълг и бюджетен дефицит, и стабилност на валутния курс. За да може една държава членка на ЕС да бъде включена в Еврозоната, е необходимо тя да отговаря едновременно на всички критерии.

2.1.9. Еврото – единната европейска валута – се ражда на 1 януари 1999 г. в електронна форма и се използва за безналични плащания. До 31 декември 2001 г. националните валути остават в обращение. Първите евробанкноти влизат в обращение на 1 януари 2002 г. паралелно с националните валути до 28 февруари същата година, когато окончателно националните валути се изваждат от обращение. Въвеждането на еврото е едно от най-важните събития през десетилетията на европейското обединение.

² Доклад „Икономически и паричен съюз в Европейската общност“, 1989,

https://www.ecb.europa.eu/ecb/access_to_documents/archives/delors/documents/delc_3/index.bg.html

³ Договорът от Лисабон е подписан в Лисабон (Португалия) на 13 декември 2007 г. и влиза в сила на 1 декември 2009 г., след като е ратифициран от всички 27 държави-членки.

<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/bg/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>

⁴ Пактът за стабилност и растеж (ПСР) е въведен като част от третия етап на икономическия и паричен съюз. Приет е през 2017 г. и се състои от резолюция на Европейския съвет (приета през 1997 г.) и два регламента на Съвета от 7 юли 1997 г. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=LEGISSUM:stability_growth_pact

2.2. Критерии за конвергенция

2.2.1. Четири са критериите за конвергенция и са посочени в член 140, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС).⁵ Критериите, както и съответните срокове, през които те трябва да бъдат спазвани, са доразвити в Протокол (№ 13), приложен към ДФЕС.

2.2.2. Критерий за ценова стабилност:⁶ „В съответната държава членка е налице ценова стабилност и средният темп на инфлацията за период от една година преди осъществяването на прегледа на резултатите не превишава с повече от 1½ процентни пункта този, който съществува най-много в три държави членки, имащи най-добри резултати в областта на ценовата стабилност. Инфлацията се измерва посредством индекс на потребителските цени на съпоставима база, като се отчитат различията в националните дефиниции.“⁷

2.2.3. Критерий за устойчивост на държавната финансова позиция:⁸ „Критерият за държавната бюджетна позиция, посочен в член 140, параграф 1, второ тире от посочения договор, означава, че по време на прегледа на резултатите Съветът не е приел решение по отношение на засегнатата държава-членка в съответствие с член 126, параграф 6 от посочения договор, че е налице прекомерен бюджетен дефицит.“⁹

2.2.4. Критерий за валутния курс:¹⁰ „Държавата-членка е спазвала нормалните граници на отклонение, предвидени във валутния механизъм на Европейската парична система, без да са били налице значителни отклонения най-малко през последните две години преди прегледа на резултатите. В частност държавата-членка не трябва да е осъществявала през същия период девалвация на централния курс на своята валута спрямо еврото, по своя собствена инициатива.“¹¹

2.2.5. Критерий за дългосрочния лихвен процент:¹² „За период от една година преди осъществяването на прегледа на резултатите държавата-членка е имала среден размер на номиналния лихвен процент по дългосрочните кредити, който не превишава с

⁵ Договор за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) е подписан от 27-те държави на ЕС (Хърватия се присъединява към ЕС през 2013 г.) на 13 декември 2007 г. и влиза в сила на 1 декември 2009 г.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>

⁶ Член 140, параграф 1, първо тире от ДФЕС

⁷ Член 1 от Протокол (№ 13) относно критериите за конвергенция

⁸ Член 140, параграф 1, второ тире от ДФЕС

⁹ Член 2 от Протокол (№ 13) относно критериите за конвергенция

¹⁰ Член 140, параграф 1, трето тире от ДФЕС1

¹¹ Член 3 от Протокол (№ 13) относно критериите за конвергенция

¹² Член 140, параграф 1, четвърто тире

повече от 2 процентни пункта тези на най-много три държави-членки, имащи най-добри резултати в областта на ценовата стабилност. Лихвените проценти се определят въз основа на дългосрочните държавни облигации или други съпоставими ценни книжа, като се отчитат различията в националните дефиниции.“¹³

2.2.6. Във връзка с Критерия за устойчивост на държавната финансова позиция, Европейската комисия (ЕК) следи за спазването на бюджетната дисциплина на основата на следните два критерия с референтни стойности, посочени в член 126, параграф 2 от ДФЕС:

- 3% – за съотношението между планирания или фактическия бюджетен дефицит и брутният вътрешен продукт по пазарни цени.
- 60% – за съотношението между държавния дълг и брутният вътрешен продукт, изчислен по пазарни цени.

2.3. Изпълнение на критериите за конвергенция от България

2.3.1. Докладите за конвергенция се публикуват от Европейската централна банка (ЕЦБ) и Европейската комисия най-малко веднъж на две години или по искане на държава членка на ЕС, желаеща да се присъедини към еврозоната. В тях се описва напредъка по отношение на изпълнението на гореописаните критерии. От 1 януари 1999 г. до този момент еврото е въведено в 19 държави – членки на ЕС.

2.3.2. До настоящия момент са разработени 8 доклада за конвергенция, като последният е от м. юни 2022 г.¹⁴ В последния доклад за конвергенция е направен преглед на седем от осемте държави, които още не са приели единната валута. Една от осемте държави – Дания, през 1992 г. уведомява Съвета на Европейския съюз (Съвета на ЕС) за намерението си да не участва в третия етап на Икономическия и паричен съюз (ИПС), поради което не е включена в доклада.

2.3.3. По отношение на изпълнението на критерия за ценова стабилност от страна на България в доклада се отчита: „През април 2022 г. 12-месечният среден темп

¹³ Член 4 от Протокол (№ 13) относно критериите за конвергенция

¹⁴ Статистическите данни, включени в настоящия Доклад за конвергенцията, са към 25 май 2022 г. Статистическата информация, използвана при прилагането на критериите за конвергенция, е предоставена от Европейската комисия (виж глава 6, както и таблиците и графиките в изданието на английски език) и от нея съвместно с ЕЦБ – за валутните курсове и дългосрочните лихвени проценти. Съгласувано с Европейската комисия референтният период както по критерия за ценова стабилност, така и по критерия за дългосрочния лихвен процент е от май 2021 г. до април 2022 г. За валутните курсове референтният период е от 26 май 2020 г. до 25 май 2022 г. Историческите данни за фискалните позиции обхващат периода до 2021 г.

<https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202206~e0fe4e1874.bg.html#toc3>

на ХИПЦ инфлация в България бе 5,9%, т.е. доста над референтната стойност от 4,9% по критерия за ценова стабилност.“

2.3.4. „Бюджетният дефицит на сектор „държавно управление“ в България беше доста над референтната стойност от 3% през 2021 г. През май 2022 г. Европейската комисия установи, че дефицитът на сектор „държавно управление“ през 2021 г. бе над, но не близо до референтната стойност от 3% от БВП. Превишението над референтната стойност бе сметено за извънредно и временно. Независимо от това, като взе предвид изключителната несигурност, породена от продължаващото извънредно макроикономическо и фискално влияние на пандемията от COVID-19, и нахлуването на Русия в Украйна, на този етап Комисията не предложи откриване на нови процедури при прекомерен дефицит.“

2.3.5. По отношение на критерия за външния държавен дълг: „Съотношението „дълг/БВП“ беше доста под референтната стойност от 60%.“ В края на първото тримесечие на 2023 г. съотношението на дълга на сектор „Държавно управление“ към БВП възлиза на 22,5%, като само Естония има по-нисък дълг. Всички други държави членки имат по-високи нива на дълг, при средно ниво за ЕС 83,7%.

2.3.6. По отношение на критерия за валутния курс: „На 10 юли 2020 г. държавите от VM II решиха по взаимна договореност да включат българския лев във VM II, поради което той участваше в този механизъм през по-голямата част от двегодишния референтен период от 26 май 2020 г. до 25 май 2022 г. Българският лев беше включен във VM II при централен курс 1,95583 лева за 1 евро със стандартен диапазон на колебание $\pm 15\%$.“

2.3.7. По отношение на критерия за дългосрочните лихвени проценти: „През референтния период от май 2021 г. до април 2022 г. дългосрочните лихвени проценти в България възлизаха средно на 0,5%, което е доста под референтната стойност от 2,6% по критерия за конвергенция на лихвените проценти.“

2.3.8. Видно от данните, проблемите, които се очертават в доклада по отношение на изпълнението на критериите, са инфлацията и бюджетният дефицит. От разгледаните 7 държави, инфлацията е висока и в Чехия, Унгария, Полша и Румъния. Хърватия и Швеция изпълняват този критерий. Бюджетният дефицит на България е по-голям от заложения от 3%, но той се дължи на COVID-19 кризата, поради което не е открита процедура при прекомерен дефицит. В Чехия, Унгария, Полша, Румъния, също дефицитът е по-висок. Само в Хърватия и Швеция е по-нисък.

2.4. Предизвикателства

2.4.1. Справянето с инфлацията е първото предизвикателство пред България. За да се постигнат бързи и видими резултати, е необходимо да се отчетат причините за нея, за да се предприемат необходимите мерки.

2.4.1.1. Според ЕЦБ, растежът на печалбите е с най-голям принос за нарастването на инфлацията (фигура 1). В края на м. март 2023 г. ЕЦБ посочва в икономическия си бюлетин: „През първото тримесечие на 2023 г. годишният темп на растеж на дефлатора на БВП¹⁵ на еврозоната достигна рекордно високо ниво от 6,2% спрямо 5,7% от предходното тримесечие. ... Приносът на печалбите е особено голям през последните три тримесечия, като представлява приблизително 60% от общия ръст на дефлатора на БВП“.¹⁶

2.4.1.2. БНБ не предоставя данни относно приноса на отделните компоненти за нарастването на дефлатора на БВП. Тези данни са от особено значение за установяването на причините за инфлацията, поради което се очертава необходимостта да бъдат изследвани и включени в бъдещите отчети на БНБ.

2.4.1.3. „Ясно е, че увеличаването на печалбите е изиграло по-голяма роля за покачването на европейската инфлацията през последните месеци“, казва Пол Донован, главен икономист в UBS Global Wealth Management. „ЕЦБ не може да оправдае действията си [вдигането на лихвите, бел.авт.], предвид че нарастването на инфлацията се дължи на печалбите.“¹⁷ При подобна ситуация вдигането на лихвените проценти ненужно вкарва държавите в икономическа криза, без да решава корена на проблема.

2.4.1.4. Синдикатите считат, че в такава ситуация работещи инструменти биха могли да бъдат: контрол върху цените на определени продукти, европейски данък върху печалбата¹⁸, в това число и въведеното от някои европейски страни с прогресивни данъчни системи допълнително облагане на свръхпечалбите, и поддържане на ниски цени на продукцията на държавните предприятия.

2.4.2. Второто предизвикателство е постигането на 3% бюджетен дефицит.

¹⁵ Дефлаторът на БВП е индекс на цените, който изчислява изменението на цените в дадена икономика през даден период. Дефлаторът на БВП се използва за откриване на частта от растежа на икономиката, която се дължи на повишаване на цените.

¹⁶ ЕЦБ, How have unit profits contributed to the recent strengthening of euro area domestic price pressures? Economic Bulletin Issue 4, 2023 <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202304.en.html>

¹⁷ Пак там

¹⁸ Нисък корпоративен данък в България – най-голямата сива икономика в Европейския съюз <https://podkrepa.org/nisak-korporativen-danak-v-bulgaria-nai-goliamata-siva-ikonomika-v-evropeiskia-siuz/>

2.4.2.1. Министерството на финансите обобщава заложените в бюджета за 2023 г. очаквания и цели по следния начин: „Разчетите показват, че при отразяване на фискалните ефекти, предопределящи приходите и разходите, бюджетното салдо за 2023 г. и 2024 г. на сектор „Държавно управление“ е дефицит от 3,0% от БВП. За 2025 г. дефицитът на сектор „Държавно управление“ е 3,6% от БВП, като това влошаване се дължи на инвестиционните разходи по плана за придобиване на нов тип бойни самолети, направени през 2019 г. и 2020 г., които на начислена основа се отчитат в годината на доставката им - през 2025 г. Това влияние е временно и не води до трайно влошаване на бюджетната позиция и до нарушаване на фискалната устойчивост в дългосрочен план. При елиминиране на ефекта от този разход, дефицитът на сектор „Държавно управление“ за 2025 г. е 2,8% от БВП.“¹⁹

2.4.2.2. Заложените в бюджета дефицити в България се финансират основно чрез теглене на държавен дълг, а участието на държавата в икономиката е силно ограничено. До момента всички правителства, управлявали след данъчната реформа от 2007 г. поддържат установената тогава данъчна политика и няма заявки за промени в нея.

2.4.2.3. Изпълнението на Маастрихтския критерий за 3% бюджетен дефицит изглежда постижимо в средносрочен план. Дефицитът зависи от приходите и разходите в Държавния бюджет. Приходите зависят от икономическия ръст, събираемостта и борбата със сивата и черната икономика, темпа на инфлацията, както и влиянието на редица външни фактори, като цена на енергоносителите, конфликтите около България, които носят несигурност, размера и обхвата на санкциите и други. Държавните разходи също се влияят от измененията на основните макроикономически показатели, както и от нивото на корупция при усвояването им. Не трябва да се забравя, че натискът върху разходите при криза, води до увеличаването им. Държавните разходи са основен компонент от БВП и тяхното намаляване влияе върху темпа на икономическия растеж.

2.4.2.4. Националните разлики при „входящите“ и „изходящите“ публични финанси подчертава един от най-критичните аспекти на ЕС, а именно степента на сближаване и интеграция на ниво фискални политики, по отношение на които се отчитат многобройни трудности, които водят до липсата на общи политики за хармонизиране и координация. От създаването си ЕС, а преди това и ЕИО, направи няколко опита за

¹⁹ <https://www.minfin.bg/bg/news/12240>

хармонизиране на националните данъчни системи, но до момента не са постигнати значителни резултати, с изключение на косвените данъци.

2.4.2.5. За да бъдат по-лесно изпълними Маастрихтските критерии, без да се нарушава икономическото развитие, могат да се анализират данъчно-осигурителните системи на държавите от Евронзоната, за да се намери устойчива формула за реформа в България, която да ни доближи до средноевропейската данъчно-осигурителна тежест.

2.4.2.6. По последни сравними данни (2021 г.) в България приходите от данъци и осигуровки се равняват на 32,9% от БВП, докато средно за държавите от ЕС те са 41,9%. (фигура 2). При подобна ситуация за България е далеч по-трудно да спазва заложените критерий за бюджетен дефицит, отколкото за страните членки и кандидат членки на Евронзоната.

3. Кохезия (сближаване)

3.1. Исторически преглед

3.1.1. От самото създаване на Европейската икономическа общност (ЕИО, по-късно Европейски съюз) между държавите-членки съществуват териториални и демографски различия, които възпрепятстват интеграцията и развитието в Европа. С разширяването на Европейския съюз тези различия се задълбочават. Политиката на сближаване (кохезия) е особено ориентирана към страни с изоставащо икономическо развитие и цели да намали разликите в развитието между европейските региони.

3.1.2. Още Договорът от Рим²⁰ от 1957 г. установява механизми за икономическа солидарност под формата на два инструмента – Европейския социален фонд (ЕСФ) и Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на селското стопанство (ФЕОГА).²¹ Целта на ЕСФ е подобряването на мобилността на работниците и на възможностите за заетост. ФЕОГА финансира Общата селскостопанска политика (ОСП).

3.1.3. През 1975 г. се въвежда подкрепа на териториално (регионално) ниво със създаването на Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР). Предназначението му е да спомага за смекчаване на различията в степента на развитие на европейските региони и да подобрява жизнения стандарт в най-необлагодетелстваните региони.

²⁰ Договор от Рим (Римски договор) <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/bg/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>

²¹ От 1 януари 2007 г. ФЕОГА е заменен от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР).

3.1.4. През 1994 г. е създаден Кохезионният фонд (КФ). Той осигурява финансиране за проекти в областта на околната среда и трансевропейските мрежи в държавите – членки с брутен национален доход на глава от населението по-малък от 90% от средното за ЕС.

3.1.5. С Единния европейски акт (ЕЕА)²² от 1986 г. икономическото и социално сближаване става част от компетенциите на ЕИО.

3.1.6. И накрая, през 2007 г. Договорът от Лисабон въвежда трето измерение на сближаването в Европейския съюз: териториалното сближаване. Тези три аспекта на сближаването – икономически, социален и териториален – получават подкрепа чрез политиката на сближаване и структурните фондове.

3.1.7. Териториалното сближаване се явява предпоставка за икономическото и социалното такова, тъй като организацията и планирането на територията в европейски мащаб позволяват прилагането на координирани и по-ефективни политики. Освен това, териториалното сближаване конкретно прилага принципа на равенство между гражданите не според тяхната национална принадлежност, а като членове на Европейския съюз.

3.1.8. Икономическото, социалното и териториалното сближаване са основни ценности в Европейския съюз, както е посочено в чл. 3, ал. 3 от Договора за Европейския съюз (ДЕС): „...насърчава икономическото, социалното и териториалното сближаване, както и солидарността между държавите-членки.“²³

3.2. Региони и цели

3.2.1. Кохезионната политика е основната инвестиционна политика на ЕС и цели да намали различията между европейските региони чрез различни финансови инструменти. Акумулира огромен публичен финансов ресурс, който се равнява на около 1/3 от целия бюджет на ЕС, и е изключително важен за развитието на европейските икономики и общества.

3.2.2. С класификацията NUTS се прави разделяне на икономическата територия на държавите членки. Класификацията по NUTS е йерархична и с нея всяка държава

²² <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/bg/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>

²³ Договор за Европейския съюз от 13 декември 2007 г. е основан на Договора от Маастрихт, подписан на 7 февруари 1992 г., а текущата му версия, получена след различни изменения, е резултат от Договора от Лисабон (2007 г.). https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0019.02/DOC_1&format=PDF

членка се разделя на 3 равнища: NUTS 1, NUTS 2 и NUTS 3. България е разделена на 2 региона NUTS 1 – Северна и Източна България, Югозападна и Южна централна България, 6 региона NUTS 2, а 28-те области отговарят на класификацията NUTS 3.

3.2.3. Класификацията на регионите се определя „на базата на съотношението между техния БВП на глава от населението, измерен по стандарта на покупателна способност (СПС) и изчислен въз основа на данни на Съюза за периода 2015—2017 г., и средния БВП на ЕС-27 за същия референтен период.“²⁴ Регионите се класифицират като „по-слабо развити региони“ с БВП на глава от населението по СПС под 75% от средния за ЕС, „региони в преход“ с БВП на глава от населението по СПС между 75 и 90% от средния за ЕС и „по-силно развити региони“ с БВП над 90% от средния за ЕС.

3.2.4. 5 от 6-те региона NUTS 2 на България (Южен централен, Югоизточен, Североизточен, Северен централен и Северозападен) попадат сред по-слабо развитите региони, като само Югозападният е регион в преход, според горната класификация.

3.2.5. Сред най-слабо развитите страни членки (БВП на глава от населението под 75% от средното за ЕС) намираме България, Гърция, Естония, Хърватия, Латвия, Литва, Унгария, Полша, Румъния. Държавите в преход (БВП на глава от населението между 75% и 90% от средното за ЕС) са Чехия, Кипър, Португалия, Словения, Словакия. Най-развитите държави (БВП на глава от населението над 90% от средното за ЕС) са Белгия, Дания, Германия, Ирландия, Испания, Франция, Италия, Люксембург, Малта, Холандия, Австрия, Швеция, Финландия, Обединеното кралство).

3.2.6. Политиката на сближаване за периода 2021-2027 г. съсредоточава ресурсите върху пет стратегически цели:

- „По-умна“ Европа (иновации, дигитализация на икономическата дейност и публичните администрации, трансформация на икономиката, подкрепа за малки и средни предприятия);
 - По-зелена Европа
 - По-свързана Европа
 - По-социална Европа;
 - Европа по-близо до гражданите

²⁴ Чл. 90, ал. 2 от Регламент (ЕС) № 1301/2013 за определяне на общите разпоредби относно европейските структурни и инвестиционни фондове.

3.2.7. Кохезионните фондове допринасят за разработването и осъществяването на действия на ЕС, които укрепват икономическото, социалното и териториалното му сближаване чрез две основни цели:

- Инвестиции за растеж и работни места
- Европейско териториално сътрудничество

3.3. Кохезионни фондове

3.3.1. Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) са финансови инструменти, управлявани от общ правилник, създаден за прилагане на регионалната политика на Европейския съюз, както и на структурната политика на Общата селскостопанска политика и Общата политика в областта на рибарството.

3.3.2. Понастоящем съществуват шест ЕСИФ, които са:

По политиката на сближаване (кохезионни фондове):

- Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР)
- Кохезионният фонд (КФ)
- Европейският социален фонд плюс (ЕСФ+)
- Фонд за справедлив преход (ФСП)

По Общата селскостопанска политика (ОСП):

- Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР)

По Общата политика в областта на рибарството (ОПОР):

- Европейският фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА)

3.3.3. На 6 юли България подписва с Европейската комисия споразумение за партньорство за инвестиционната стратегия на страната в областта на политиката на сближаване за периода 2021—2027 г.

3.3.4. Споразумението за партньорство обхваща Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+), Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход (ФСП), и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА).

3.3.5. За програмния период 2021-2027 г. България е сключила споразумение за финансиране от ЕС чрез 5 кохезионни фонда: Европейския фонд за регионално развитие — ЕФРР, Европейския социален фонд плюс — ЕСФ+, Кохезионния фонд, Фонда за

справедлив преход — ФСП, и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури — ЕФМДРА.²⁵

3.3.6. Кохезионният фонд е предназначен за държави членки, чийто Брутен национален доход (БНД) на глава от населението е по-малък от 90% от средното за ЕС. За програмния период 2021 — 2027 г. Кохезионният фонд осигурява подкрепа за 15 държави членки, които отговарят на това условие: България, Хърватия, Кипър, Чехия, Естония, Гърция, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Португалия, Румъния, Словакия и Словения. Общия бюджет на КФ²⁶ за програмния период 2021-2027 е 42 556 млн. евро, включително 114 млн. евро техническа помощ. Бюджетът конкретно за България е 1 465 млн. евро.

3.3.7. Целите на Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) са да се подпомогнат държавите членки в справянето с кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, да се постигнат високи равнища на заетост и справедлива социална закрила, както и да се развие квалифицирана и стабилна работна сила, готова за преход към екологична и цифрова икономика. ЕСФ+ е основният инструмент на ЕС, предназначен за инвестиции в хората.

3.3.8. Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР) е предназначен да подпомага преодоляването на основните различия между регионите в ЕС.²⁷ Тази цел се постига чрез предоставяне на подкрепа за:

- развитието и структурното приспособяване на изоставащите региони;
- преобразуване на регионите със западаща промишленост.

ЕФРР има две основни цели, а именно:

- инвестиции в растеж и работни места, насочени към укрепване на пазара на труда и на регионалните икономики;
- европейско териториално сътрудничество, насочено към укрепване на трансграничното, международното и междурегионалното сътрудничество в рамките на ЕС.

²⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/bg/newsroom/news/2022/07/07-06-2022-eu-cohesion-policy-commission-adopts-eur11-billion-partnership-agreement-with-bulgaria-for-2021-2027

²⁶

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/96/%D0%BA%D0%BE%D1%85%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD-%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4>

²⁷ Съгласно член 176 от ДФЕС

През програмния период 2021—2027 г. ЕС отпуска на ЕФРР 226 милиарда евро. В тях са включени 9 милиарда евро за Европейско териториално сътрудничество и 1,9 милиарда евро специални средства за най-отдалечените и слабо населените региони. По-слабо развитите региони ще се ползват от съфинансиране в размер до 85 % от стойността на проектите. Процентът на съфинансиране за регионите в преход и за по-развитите региони ще достига съответно до 60 и до 50 %.

3.3.9. Фондът за справедлив преход (ФСП) си поставя за цел да предоставя подкрепа на териториите, изправени пред сериозни социално-икономически предизвикателства, произтичащи от прехода към неутралност по отношение на климата до 2050 г. ФСП разполага с бюджет за периода 2021—2027 г. от 17,5 милиарда евро. 7,5 милиарда евро ще бъдат финансирани по линия на многогодишната финансова рамка, а допълнителни 10 милиарда евро ще бъдат финансирани по линия на Next Generation EU. Държавите могат да допълнят разпределените за тях средства по ФСП с ресурсите, отпуснати по линия на ЕФРР и ЕСФ+.

3.4. Текуща ситуация

3.4.1. Всички 12 европейски програми, в които участва България през периода 2021-2027 г., са вече одобрени.

3.4.2. През август 2022 г. службите на Комисията одобриха трите програми, които ще бъдат съфинансирани от ЕСП+, - Програма „Развитие на човешките ресурси“, Програма „Образование“ и Програма „Храни и основно материално подпомагане“. Първите процедури за предоставяне на безвъзмездно финансиране по тях вече са обявени и в момента тече подаването на проектни предложения. Тези програми инвестират директно в хората, като значителен ресурс ще се използва за насърчаване на заетостта и развитие на умения, социално включване и равни възможности, модернизация и качество на образованието, както и директно подпомагане с храни и друга материална подкрепа за най-нуждаещите се граждани. Бюджетът на трите програми по Европейския социален фонд+ възлиза на общо 3.1 млрд. евро

3.4.3. Европейската комисия официално одобри още три български програми за програмния период 2021 -2027 г. - „Транспортна свързаност“, „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ и Програмата за техническа помощ. Общият им бюджет възлиза на 3.5 млрд. евро. Близо 1.5 млрд. евро ще бъдат инвестирани в българския бизнес и икономика чрез Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“. Програмата ще предоставя широк кръг от възможности за развитие на

българските предприятия в ключови за тяхната конкурентоспособност направления. Първото направление обхваща мерки за стимулиране на високите технологии и иновациите в производствените процеси – от разработката, през патентоването, до внедряването на новите продукти, процеси и услуги. Второто направление поставя акцент върху дигиталния преход на българските предприятия, а зеленият преход, кръговата икономика и ефективното използване на ресурсите са приоритетите на третото направление.

3.4.4. Чрез Програма „Транспортна свързаност“, която е с общ бюджет 1.9 млрд. евро, ще се реализират инвестиции в екологосъобразни видове транспорт и алтернативни горива, ще се подобри качеството на пътната, железопътната и морската инфраструктура и ще се намали вредното въздействие на транспорта върху околната среда. Сред основните приоритети на програмата са навременното завършване на TEN-T мрежата и цифровата трансформация, подобряване качеството на ж.п. инфраструктурата и привличане на повече пътници към този по-екологосъобразен транспорт, премахване на т. нар. „тесни места“ в пътната инфраструктура, както и разработването на интелигентни транспортни системи и прилагане на новаторски решения за стабилна, интелигентна, сигурна и интермодална TEN-T мрежа.

3.4.5. Програмата за техническа помощ е насочена към повишаване на ефективността на системата за управление и контрол на средствата от европейските фондове в България. Тя ще подкрепя и подобряване на механизмите на партньорство със заинтересованите страни, както и осигуряването на публичност и прозрачност при изпълнението на инвестициите, реализирани с европейско финансиране. Програмата е с общ бюджет 121.5 млн. евро, като специални акценти в нея ще бъдат мерките, насочени към повишаването на капацитета на националните органи, регионалните и местни власти и бенефициентите за по-ефективно и ефикасно управление на европейските програми и проекти, намаляването на нередностите и измамите при изпълнението им, както и изграждането на култура за оценка като основен инструмент за оценяване на ефектите от европейските инвестиции и повишаване на добавената стойност от тях.

3.4.6. Официално одобрените средства по Програма „Околна среда“ 2021 – 2027 са 1 823 206 271 евро, от които 1 531 590 093 евро са европейско финансиране и 291 616 178 национално. Програмата допринася за прехода към устойчива, кръгова, енергийно ефективна, основана на възобновяема енергия и климатично неутрална икономика. Освен това цели да допринесе за защитата и подобряването на качеството на

околната среда и за прекъсването и обръщането на процеса на загуба на биологично разнообразие. В програмния период България си поставя цели, свързани с подобряването на ВиК инфраструктурата и качеството на атмосферния въздух, екологосъобразното управление на отпадъците и опазването на биоразнообразието. Превенцията и управлението на риска от наводнения, свлачища и горски пожари също са сред поставените цели. Финансовата подкрепа е разпределена в 5 основни приоритета: води, отпадъци, риск и изменение на климата, биологично разнообразие и въздух. Най-голям дял от бюджета е предвиден за приоритет „Води“, тъй като включва инфраструктурни мерки за събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчните води, както и такива за намаляване на загубите на питейна вода по водопреносната мрежа и подобряване на качеството ѝ. На второ място като дял са средствата, предвидени за подобряването на качеството на въздуха и неговия мониторинг.

3.4.7. Програмата „Развитие на регионите“ е с бюджет от 1 843 494 120 евро, от които 82,5% са европейско финансиране в размер на 1 521 070 000 евро и 322 424 120 евро са национално участие. Планираните мерки надграждат финансирането по ОПРР 2014-2020 г. и са приоритетно насочени към обновяване и модернизация на пътна, образователна, здравна, икономическа, социална и културна инфраструктура, енергийна ефективност и устойчива градска мобилност, развитие на туризъм и спорт, подкрепа за зелена градска среда и привлекателни обществени пространства.

3.4.8. Програмата „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ разполага с бюджет от 1 093 446 113 евро, от които 885 510 000 са европейско финансиране за програмния период. Целта на програмата е модерните решения и цифровите технологии да навлязат по-бързо в индустрията и в обществото, както и да се постигне по-голяма конкурентоспособност на икономиката. Двата ѝ основни приоритета са „Устойчиво развитие на българската научноизследователска и иновационна екосистема“ и „Цифрова трансформация на публичния сектор“.

3.4.9. Общият бюджет на Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури 2021-2027 г. е 121 349 569 евро, като финансовият ресурс от Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА) е в размер на 84 944 698 евро, а националното съфинансиране е 36 404 871 евро (30% от бюджета на Програмата). Цели на програмата са укрепването на икономически, социално и екологично устойчиви риболовни дейности, производство на аквакултури и преработка на продукти от риболов и

аквакултури. Предвижда да се подпомагат инвестициите на предприятията, свързани с повишаването на енергийната ефективност, дигитализацията и диверсификация на производството.

3.4.10. Програмата по Фонд „Вътрешна сигурност“ е с европейско финансиране от 44 619 878 евро и с национално от 14 001 372 евро (общият бюджет е 58 621 250 евро), а тази по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ е с общ бюджет от 37 469 440 евро. Двете програми са насочени към националната и общата европейска сигурност.

3.4.11. Общо средствата по 12-те програми възлизат на 11,69 млрд. евро за програмния период. От тях 9,67 млрд. евро или 83% са европейските средства (фигура 3), което се равнява на средно 1,38 млрд. евро на година за програмния период 2021-2027 г. Тези данни поставят България в позицията на нетен бенефициент и през следващия програмен период и подчертават значението на Европейския съюз за развитието на икономиката на България.

3.5. Предизвикателства

3.5.1. Основното предизвикателство пред България е да постигне по-висок темп на икономическото сближаване. Според прогнозите на Министерството на финансите, очакваният темп растеж на БВП за периода 2024-2030 г. е 3.0%, което е крайно недостатъчно. За сравнение, очакваният растеж на страните от Централна и Източна Европа е: Естония 2,6%, Унгария 2,5%, Латвия 1,9%, Полша 2,3%, Румъния 2,9%, Словения 2,4%. За да се гарантира икономическото сближаване, следва да се преразгледат и при необходимост да се преработят основните предварителни допускания и възможните сценарии за развитие, още повече, че върху настоящите прогнози се изготвят редица стратегически документи, свързани с икономическото развитие, публичните инвестиции, енергийната ефективност и др. Такива документи са Национална енергийна стратегия – 2011г., ИНПЕК, Доклад за стареенето на ЕК) и основния модел PRIMES (E3-Modelling) и др. При необходимост следва да се предприемат промени в основните стратегически и секторни документи, както и в предвидените мерки и стимули в отделните области на политики.

3.5.2. Един от важните инструменти за генериране на икономически растеж, работни места и доходи е предприемаческата активност. Според последния доклад²⁸ на Глобалния предприемачески мониторинг (GEM) за предприемачеството в България,

²⁸ 2017/18 & 2018/19 GEM Bulgaria annual report on entrepreneurship <https://gemorg.bg/wp-content/uploads/2021/06/GEM-Bulgaria-report-2017-19-EN-Final-web.pdf>

страната ни продължава да заема последното място в ЕС и едно от последните места в наблюдаваните от организацията държави (42/48) по показателя Общ процент на предприемачество в ранен стадий. Този резултат се дължи на редица причини, сред които нежелание за поемане на рискове, финансова несигурност, недостатъчна подкрепа от страна на държавата за младите предприемачи, ограничен вътрешен пазар и др. Една целенасочена национална политика в подкрепа на предприемачеството в ранен стадий би спомогнало за по-добро усвояване на отпуснатите от европейските фондове средства.

3.5.3. Предизвикателството, с което България следва да се справи през програмния период 2021-2027 г. е продължаващата тенденция на намаляване на населението.

3.5.4. Кохезионната политика създава достатъчни възможности, от които България следва да се възползва максимално, като ключово е предприемането на действия за равномерно разпределение на административния капацитет и координиране при планиране и управление на проектите.

3.5.5. Друго предизвикателство е повишаване на административния капацитет на местната власт, пряко свързано с изпълнението на съвместни интегрирани проекти.

3.5.6. Национални интереси – нерядко националните интереси противоречат на европейските такива. Поставените от ЕС цели по отношение на постигането на климатична неутралност до 2050 г. са обвързани с отпускане на средства от европейските фондове при изпълнението на конкретни реформи. Пример е изискването за намаляването на въглеродните емисии с 40% до 2026 г., което в случая на България ще засегне затварянето на въглищните централи. Освен финансовото измерение на подобни политики, важен е и човешкият капитал – изтичането както на нискоквалифицирана, така и на висококвалифицирана работна ръка.

3.5.7. Неравенство – въпреки че България е нетен бенефициент²⁹ от членството си в ЕС, неравенството в страната продължава да расте (фигура 4). Сближаването на регионите предполага обратни резултати – неравенството да намалява.

3.5.8. Засилването на различията между държавите и регионите води до засилване на националистическите настроения сред населението на отделните страни,

²⁹ Вноските към бюджета на ЕС са на стойност между 20-35% от финансирането, което България получава чрез ЕСИФ и по-конкретно чрез Кохезионните фондове.

докато реалното сближаване засилва усещането за европейска идентичност.³⁰ В този смисъл е от ключово значение да се работи в посока най-вече на намаляването на неравенството и бедността в отделните национални територии, както и да се засили комуникацията на постигнатите резултати.

3.5.9. Редица анализи^{31,32} показват, че вследствие на световната финансова криза от 2008 г., европейската криза на държавните дългове от 2011 г. и на COVID-19 кризата, общественото мнение за ЕС се влошава. Това е показателно за все още не добре разработени инструменти за реакция на кризите от страна на ЕС. Кохезионните политики следва да отчитат разликите в капацитета на отделните държави именно при реакция на икономически кризи и да работи за развитието на този капацитет.

4. Понятия

4.1. Понятията конвергенция и кохезия (сближаване) са в известен смисъл синоними на българската дума „сближаване“, но в правото на ЕС и научната литература те се отнасят до два различни аспекта на членството в Европейския съюз.

4.2. Конвергенцията е свързана с макрофинансови показатели, които трябва да бъдат изпълнени, за да могат държавите членки да се присъединят към единната европейска валута.

4.3. В Договора от Маастрихт³³ е залегнала *номиналната* конвергенция, дефинирана от показатели като лихвени проценти, инфлация, обменни курсове, дефицит и публичен дълг. Целта е да се създаде не само единна, но и стабилна валута, а като пример за сравнение се взимат страните с най-добри показатели по отношение на макрофинансовата стабилност.

³⁰ Royuela, V., & López-Bazo, E. (2020). Understanding the process of creation of European identity – the role of Cohesion Policy, *Investigaciones Regionales, Journal of Regional Research*, 2020/1 (46), 51–70.

<https://www.redalyc.org/journal/289/28962777004/html/>

³¹ Wozniak, J. R., (2014), *Public Attitudes and Support for the EU in the Wake of the Financial Crisis The European Union Beyond the Crisis: Evolving Governance, Contested Policies, and Disenchanted Publics*, стр. 233-248 Rowman & Littlefield Publishing Group

https://ecommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=politicalscience_facpubs

³² Dennison, S., Puglierin, J., (2021) *Crisis of confidence: How Europeans see their place in the world*, ECFR, <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/Crisis-of-confidence-How-Europeans-see-their-place-in-the-world.pdf>

³³ Договорът за Европейския съюз, известен също така като Договорът от Маастрихт, е подписан в Маастрихт (Нидерландия) на 7 февруари 1992 г. и влиза в сила на 1 ноември 1993 г.

<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/bg/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>

4.4. Кохезията от друга страна се отнася до икономическото, социално и териториално сближаване между държавите членки и регионите.³⁴ Предвид широкия спектър на интервенции в тези три полета на развитие, използваните показатели са многобройни и разнородни.

4.5. Икономическата кохезия се измерва с макроикономически показатели като БВП на глава от населението и неговия растеж; безработица, заетост, и тяхната динамика; нарастване на продуктивността; отработени часове; и др.

4.6. Социалната кохезия се измерва с показатели като нарастване на населението; население в риск от бедност и социално изключване; нетна миграция; възрастова структура на населението; здравни показатели като продължителност на живота, детска смъртност и др.

4.7. Териториалната кохезия се измерва с индекси за въздействие на програмите за политиката на сближаване върху БВП, за регионалната конкурентоспособност, за промяна на качеството на управлението, за транспортната свързаност и др.

4.8. Предвид факта, че конвергенцията засяга приемането на общата валута, докато кохезията засяга развитието на държавите и регионите, в настоящия анализ се обособяват две отделни части по двете теми.

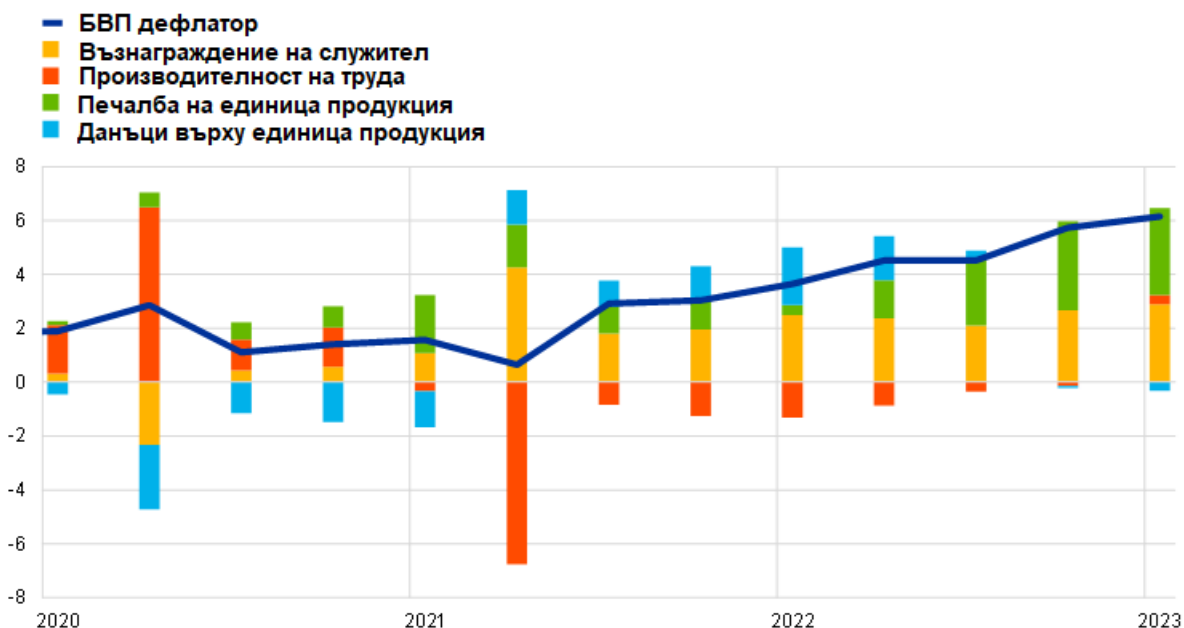
/п/

Зорница Русинова

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

³⁴ “За да насърчи цялостното си хармонично развитие, Общността развива и следва своите действия, водещи до укрепване на нейното икономическо и социално сближаване. По-специално Общността се стреми да намали различията между различните региони и изостаналостта на най-необлагодетелстваните региони.” – ЕЕА, чл. 130а <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT>

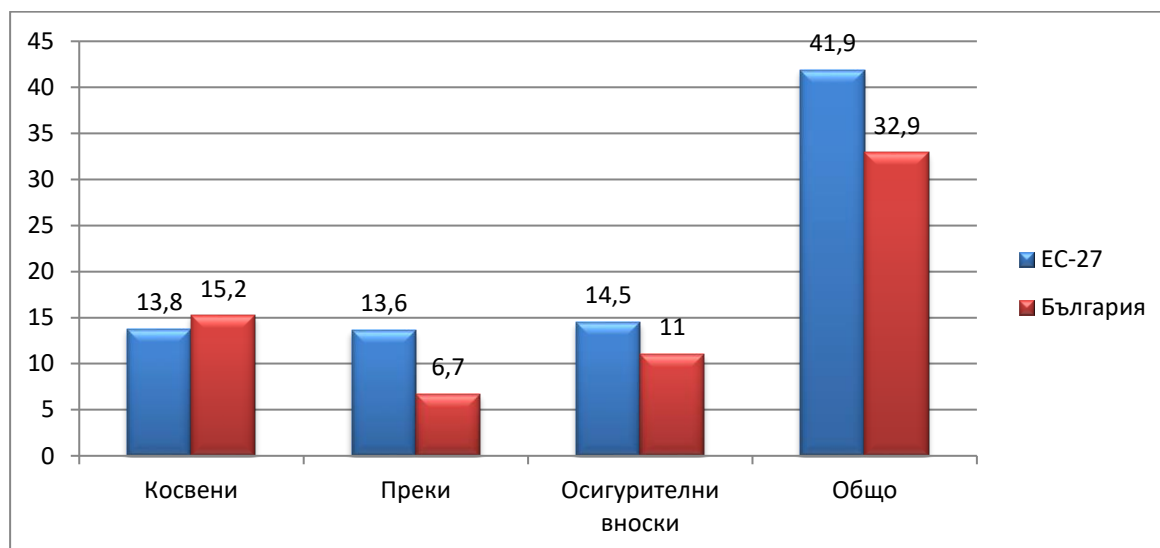
Приложение – графики

Фигура 1: Разбивка на дефлатора на БВП (промяна на годишна база; приноси)

Източници: Изчисления на Евростат и ЕЦБ³⁵

Бележка: Последните наблюдения са за първото тримесечие на 2023 г.

Фигура 2: Приходи от данъци и осигуровки и дял на видовете данъци като процент от БВП, 2021 г. Данни Taxation Trends in the European Union. 2022 Edition, Eurostat Statistical Books.

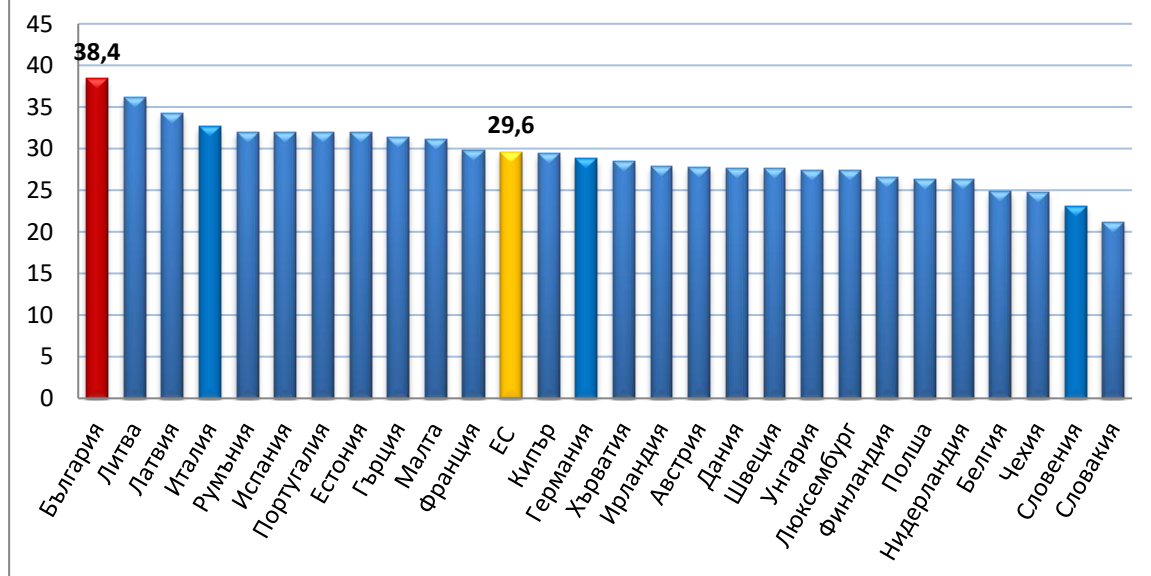
³⁵ ЕЦБ, Economic Bulletin Issue 4, 2023, <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202304.bg.html>

Финансиране по програми в млн. евро

Фигура 3: Финансиране по програми в млн. евро 2021-2027 г.
Данни на Европейската комисия, обработка на автора

Коефициент на Джини в ЕС, 2022 г.

Фигура 4: Неравенство в ЕС, измерено с коефициент на Джини, 2022 г.
Данни на Евростат